

Juist de internationale politiek: strijd tussen Frankrijk en Spanje, conflicten tussen Italië en het Turkse rijk en de daar zich omheen groeperende wisselende partijenschappen, bood de Barbarijse zeeroovers een lucratief bestaan. Zo winstgevend dat de Republiek heel wat afgemarchandeerd heeft om met de heren tot vredesverdragen te komen. Michiel de Ruyter heeft er in de jaren vijftig van de 17e eeuw aardig wat diplomatieke ervaring opgedaan. In de tweede helft van de 17e eeuw nam de omvang van de kaapvaart in de Middellandse Zee af. Het Caraïbische gebied ging meer mogelijkheden bieden. De teruglopende handel in het mediterrane gebied was aan deze ontwikkeling niet vreemd.

Het boek sluit af met een verhandeling over de Noordafrikaanse scheepstypen (chebek) en gegevens over de verschillende havensteden waar de kapers hun domein hadden. Ook ontbreken een verklarende woordenlijst, literatuuropgave en register niet. Slechts twee opmerkingen: waarom op blz. 14 'disaster' voor ongeluk en op blz. 15 'Adriatic' voor Adriatische zee? Het is m.i. een boek dat wat oudere leerlingen (bovenbouw HAVO/VWO) zeker zal kunnen boeien. Jammer dat het nogal prijzig is.

P. van Hees

Dr. G.J. Schutte, Mr. G. Groen van Prinsterer. (2e druk, Oosterbaan & Le Cointre B.V., Goes 1977, 183 blz. prijs. f 16,50)

Dit boek is de tweede druk voor een beknopte biografie van Groen van Prinsterer, die als inleiding voor een algemeen lezerspubliek is bedoeld. In vergelijking met de eerste druk zijn enkele passages verbeterd, de literatuurlijst is aangevuld en in een drietal *Opmerkingen* zijn nieuwe gegevens verwerkt. In *Opmerking I* betreffen deze Groens familieachtergrond: een progressief intellectueel predikantenmilieu waartegen zijn orthodox calvinistisch orangisme wel sterk afstak, in *Opmerking II*: Groen en de reactie tegen 1848 en in *Opmerking III*: Groens nalatenschap. De toegevoegde *Opmerkingen*, in het bijzonder de tweede, bevestigen het in de voorafgaande hoofdstukken geschetste beeld van Groen.

Samengevat komt dat beeld op het volgende neer. Groen was geen staatsman, maar Evangeliebelijder, zoals de bekende typering zegt. In een tijd van ontkerstening confronteerde hij zijn volksgenoten met het Evangelie. Men mag hem dan ook niet kortweg conservatief noemen. Zeker, in zijn geschriften kan men zonder moeite conservatieve gedachten aanwijzen, maar hij was noch naar intentie, noch naar realisering conservatief. Terwijl hij zijn leven lang de geest waaruit de grondwet van 1848 voortkwam bestreed, droeg hij door zijn praktisch aanvaarden van de resultaten ervan bij tot de vestiging van onze parlementaire democratie.

Niet iedereen zal zich met deze kijk op Groen kunnen verenigen. Hij was onomwonden voorstander van een klassenmaatschappij en hij bestreed de beginselen van de democratie die hij democratie noemde. Wie hem desondanks tot de grondleggers van het parlementaire stelsel rekent, moet Van Agt later een aandeel in de liberalisering van de abortuswetgeving toeschrijven omdat tijdens zijn ministerschap de klinieken niet gesloten werden. Waarom zou men Groen geen conservatief mogen noemen? Juist zijn calvinistisch gefundeerd conservatisme maakte hem tot de bijzondere figuur die hij was. Zijn principiële uitgangspunten plaatsten hem niet alleen tegenover de democratie, maar brachten hem ook tot een scherpe afwijzing van het Pruisische nationalisme. Hij aarzelde niet in dat verband naar het rijk van de Anti-christ te verwijzen.

Dat Schutte de afschuw van Groen tegen de geest van de Revolutie deelt, is zijn goed recht. Dit leidt er echter wel toe, dat de passages die hij aan de 'Franse Tijd' wijdt, tot tegenspraak noden. Zinnen als: 'Jacobijnen die als met een stormram op het oude inbeukten' en 'Men had zich uitgeleverd aan de Franse broederschap' doen m.i. de Nederlandse patriotten geen recht en zijn moeilijk in overeenstemming te brengen met de moderne literatuur over de 'Bataven'.

Met betrekking tot de bespreking van het conflict Groen-Van der Brugghen zou ik willen opmerken dat de polemiek van Brouwer en Gilhuis over deze kwestie in KLEIO 5/1975 er nog eens aan heeft herinnerd, dat er naast de opvatting van Goslinga, waarnaar Schutte verwijst, ook een andere kijk op het conflict bestaat. De geïnteresseerden beveel ik graag: Anton B. Lam, *Openbaar of bijzonder onderwijs? De visie van Mr. J.J.L. van der Brugghen op het schoolvraagstuk in Nederland* ('s Hertogenbosch, 1969) ter lezing aan.

Het aardige van Schutte's biografie is, dat het boek zelf het materiaal aandraagt waarmee men de visie van de schrijver kan bestrijden. Zijn boek is een goed geschreven studie die aan de vele aspecten van Groens optreden evenwichtig aandacht schenkt. Het berust op een gedegen kennis van zaken en biedt in kort bestek zeer veel informatie. Ik heb het met erg veel plezier gelezen.

G. Groenhuis